

//////////////////// KRÓNIKA //////////////////////////////////////

OTP Agrár Kollégium – Mi foglalkoztatja a szakmát?

Az éghajlatváltozás negatív hatásainak mérséklési lehetőségei; az exportképesség növelési esélyei

OTP AGRICULTURAL COLLEGE - WHAT CONCERNS THE PROFESSION?
POSSIBILITIES FOR MITIGATING THE NEGATIVE EFFECTS OF CLIMATE
CHANGE; POSSIBILITIES FOR INCREASING EXPORT CAPACITY

BENEDEK FÜLÖP

Az OTP Agrár Kollégium olyan fontos szakmai kérdésekkel foglalkozik, hogy felmerült az eredmények szélesebb körben történő megismertetésének igénye, ezzel az OTP társadalmi szerepvállalásának további erősítése. Ennek szellemében állapodott meg a Kollégium és a Gazdálkodás szerkesztőbizottsága, hogy a kollégiumi ülések után jelenjen meg egy tájékoztató a folyóiratban az üléseken megtárgyalt tanulmányokról, illetve a vitában elhangzott hozzászólások néhány megállapításáról.

Az Agrár Kollégiumon megtárgyalt témák tudományos igényességgel készülnek, és az ország meghatározó agrárműhelyei készítik. Ezek a tanulmányok tájékoztatják az Agrár Kollégium tagjait az aktuális agrárpolitikai kérdésekről, definiálják a gazdaságpolitikai döntéshozók indítékait, feltárják a vélelmezett termelői reagálásokat. Mindezek keretében a kollégiumi ülések áttekintik az OTP Bank szerepét és lehetőségeit, ezzel hozzájárulva a releváns, a gazdálkodók érdekeit szolgáló bankstratégia megfogalmazásához.

A most olvasható ismertető az OTP Agrár Kollégiumának 2024. december 10-i ülése alapján készült, amely az éghajlatváltozás negatív hatásainak mérséklési lehetőségeit vizsgálta, majd a magyar élelmiszer-gazdaság új potenciális piacait, exportképességének növelési esélyeit mutatta be.

Az éghajlatváltozás negatív hatásainak mérséklési lehetőségeivel foglalkozó tanulmány szerzői Popp József, az MTA levelező tagja és Oláh Judit egyetemi tanár voltak. A pre-

zentációt Popp József tartotta. Előadásában három témakör köré csoportosította mondanivalóját: fenntarthatóság és éghajlatváltozás mérséklése; éghajlat-politika az EU-ban; a klímaváltozás regionális kü-

lönbségei Magyarországon. Popp József az első témakörrel kapcsolatban az alábbi főbb megállapításokat tette:

- Az EU-ban a nettó üvegházhatásúgáz- (ÜHG) kibocsátás csökkentésére vonatkozó 2030. évi célérték 55 százalékra emelkedett, ami nagy kihívást fog jelenteni Magyarország számára is. Ehhez hasonlóan a tápanyagvesztés legalább 50 százalékkal, a műtrágyahasználat pedig legalább 20 százalékkal kell csökkenteni. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség becslései szerint az EU-ban a nitrogénvesztés a határérték 3,3-szerese, a foszforvesztés pedig a határérték 2-szerese.
- Az EU átlagában a műtrágyázott területre kijuttatott hektáronkénti 127 kg műtrágya jóval a magyar felhasznált alatt volt 2021-ben. Azóta a felhasznált fajlagos mennyiség jelentős mértékben csökkent, és közelít az EU átlagához, de kérdés, hogy mennyire ígérkezik tartósnak ez a tendencia. Mezőgazdaságunk szerves trágya-termelése 1990 óta a csökkenő állatállomány, következtében harmadára esett vissza. A hazai mezőgazdasági területnek csupán 4-5 százaléka kap szerves trágyát, 1 százaléka pedig hígtrágyát.
- Magyarországon a nitrogén- és foszformérleg évenként jelentősen változott, 2000 és 2020 között a nitrogénmérleg átlaga pozitív, míg a foszforé negatív volt. Az ÜHG-kibocsátás csökkentési kötelezettségével és a nitrogénműtrágya áremelkedésével előtérbe kerültek az alternatív lehetőségek, például a levéltrágyák vagy mikrobiológiai termékek.
- A komoly hagyományokkal rendelkező talajjavítás fokozatosan megszűnt hazánkban, pedig a talajjavító készítmények 15-20 százalékkal növelik a fajlagos termésátlagot, miközben kiváltják a felhasznált műtrágya egy részét és a talaj szerkezete is javul. Magyarországon a talajok legalább 80 százalékban

(EU átlagában legfeljebb 60 százalékban) egészségesek, ugyanakkor a szél- és vízeróziótól veszélyeztetett terület nagysága eléri a mezőgazdasági terület 40 százalékát, 20 százalékán pedig védekezni kellene az erózió ellen. A mezőgazdasági terület 35 százalékára jellemző a savanyú talaj, ennek 40 százaléka szerkezetjavításra szorul (mésztrágyázással, mészpótlással). A mezőgazdasági terület 10-10 százaléka szikes és homokterület, amely szintén talajjavítást igényel.

- Magyarországon a 2016–2019 közötti időszakban 0,28 számosálat jutott egy hektárra, az EU27 átlagánál 28 százalékkal kevesebb. Magyarországon a szerves trágyázott területeken a kijuttatott szerves trágya mennyisége a vizsgált időszakban átlagosan 19,9 t/ha volt, melynek nitrogénhatóanyag-tartalma (100-110 kg/ha) jelentősen elmarad a nitrátirányelvben meghatározott szerves eredetű 170 kg/ha kijuttatható nitrogénhatóanyagtól.
- Magyarországon a nemzeti kibocsátási határérték irányelv az ammónia tekintetében 2020-ig 10 százalék, 2030-ig 32 százalék csökkentést ír elő. A 2020-as célkitűzés időarányosan nem teljesült, nagy valószínűséggel a vízkeretirányelv célkitűzését sem érjük el 2027-ig. 1990 és 2019 között a teljes ammóniakibocsátás 42 százalékkal csökkent, de 1999 óta érdemben már nem lett kevesebb a kibocsátás mennyisége. A teljes ammóniakibocsátás 90 százalékaért a mezőgazdaság felel, elsősorban a trágyakezelés és a műtrágyázás.
- Az Európai Bizottság a peszticidfelhasználás 2030-ra vonatkozó 50 százalékos csökkentéséről szóló javaslatát felülvizsgálja a közelmúlt gazdatüntetései hatására. A növényvédőszer-felhasználás uniós korlátozásában tehát könnyítés várható, a magas kockázatú növényvédőszer-ek használatát illetően uniós célértéket határoznak meg tagállami helyett, így

Magyarország könnyebben teljesítheti majd az előírt egységes célértéket.

- Mezőgazdasági területre vetítve az aktív növényvédőszer-hatóanyag felhasználásában hazánk uniós szinten a középmezőnybe tartozik, az uniós átlag 82 százalékát teszi ki. 2021 decembere óta a magyar gazdák kötelezően alkalmazzzák az integrált növényvédelem 8 alapelvét.
- Az új éghajlati viszonyok következtében, a hosszabb vegetációs időszak, valamint a növények és talaj nagyobb párolgása miatt a növények és a talaj több vizet igényelnek. Az alkalmazkodásra több lehetőség is kínálkozik: az öntözés fejlesztése mellett az új éghajlati viszonyoknak jobban megfelelő – kevésbé vízigényes vagy téli – növényekre való átállás. Alternatív öntözésre forrást jelentenek a meglévő víztestek (folyók és talajvíz), az esővíz vagy újrahasznosított víz felhasználása.
- Az öntözés nem ad fenntartható választ a mezőgazdaság alkalmazkodási igényeire. Sajnos nem kapnak megfelelő ösztönzést a hosszú távú megoldások, mint például a más növénykultúrára, -fajtára való átállás és az új éghajlati viszonyoknak megfelelő gazdálkodási módszer bevezetése. Az esővíz gyűjtése és tárolása, valamint a szennyvíz újrafelhasználása fenntartható öntözési forrást jelent, ezzel ellentétes a felszín alatti vizek túlzott kitermelése.
- Hazánk külső forrásból érkező vizeknek való kitettsége a legmagasabb az EU-ban. Magyarország vízkészlet-gazdálkodási szempontból kiszolgáltatott helyzetben van, mert a felszíni vízkészletek 95 százaléka külföldi eredetű. A vízkészletek időbeli eloszlása szintén egyenlőtlen, ugyanis augusztusban van a legnagyobb vízigény, amikor az éves mennyiség 5 százaléka áll rendelkezésre. Magyarországon a mediterrán jelleg erősödése várható, azaz melegebb és szárazabb nyarakra, enyhébb és csa-

padékosabb telekre számíthatunk a jövőben. A felszín alatti vizek megújulási üteme lassú, gyakran sokkal lassabb, mint amilyen ütemben mi kitermeljük azokat. Drámai gyorsasággal süllyed a talajvízszint Magyarországon (évi 2–4 centimétert), az Alföldet (főleg a Duna-Tisza közti Homokhátságot és a Nyírséget) közvetlenül veszélyezteti az elsivatagosodás.

- Magyarországon egyszerre pusztíthat árvíz és aszály. A kormányzat különböző vízügyi fejlesztéseket hajt végre, ehhez azonban nem több százmilliárd forint, hanem több ezermilliárd forint van szükség. A belvízelvezető csatornák kevés helyen töltenek be valódi vízmegtartó funkciót. Magyarországon továbbra is a belvízelvezetés kap prioritást, miközben a folyószabályozások idején lecsapoltuk az ártereket, komplett vizes élőhelyeket, lápokot, főleg gabonatermesztés céljából. Ez az állapot is szűkíti a vízgazdálkodási lehetőségeket, mert hiányoznak a lecsapolt területek, ahol a vizet, az érkező csapadékot megtudnánk fogni és leszivárogtatni a talajba.

Az éghajlat-politika kérdéskörére áttérve az előadó először azt emelte ki, hogy a közös agrárpolitika (KAP) keretében támogatott agrár-környezetgazdálkodási és zöldítési intézkedések eddig nem értek el komolyabb érdemi eredményeket, amihez elengedhetetlen a szemléletváltás. A KAP zöldítésének éghajlatra gyakorolt hatása nehezen mérhető, így nem igazán ösztönzi a mezőgazdasági termelőket arra, hogy hozzájáruljanak az eredményes éghajlatváltozáshoz. Fenntarthatósági szempontból a magyar stratégiákban szakpolitikai hiányosságok is előfordulnak, többek között az ökológizációs megközelítés, a komplex tájgazdálkodás és a klímaváltozás előtérbe állításának hiánya. Egyéb, a kérdéskörrel kapcsolatos fontosabb megállapításai a következők voltak:

- Az EU-ban a 2018–2022-es időszak átlaghőmérséklete mintegy 2,2 °C-kal volt magasabb az iparosodás előtti szintnél. Az alkalmazkodás területén továbbra is hiányosságok mutatkoznak, mivel számos kezdeményezés csupán a rövid távú kockázatsökkentést helyezi előtérbe. Az Európai Számvevőszék által megfogalmazott 2027 utáni KAP-ra vonatkozó javaslatok között szerepel, hogy a Bizottság az éghajlat-politikai és környezetvédelmi célokat építse be a KAP számszerűsített céljaiba, továbbá definiálja az eredménymutatókat a célértékek felé tett előrehaladás nyomon követésére.
- A KAP éghajlat-politikai célkitűzése nem tesz különbséget az éghajlatváltozás mérséklése és az ahhoz való alkalmazkodás között. Az alkalmazkodás célkitűzése, hogy az EU 2050-re rezilienssé váljon az éghajlatváltozás hatásaival szemben, a klímasemlegesség elérése (éghajlatváltozás mérséklése) mellett.
- Minden tagállamban a Helyreállítási és Alkalmazkodási terv teljes finanszírozási allokációjának legalább 37 százalékát éghajlat-politikai intézkedésekre kell fordítani a 2030-as éghajlat-politikai célértékek teljesítése érdekében. 2024-ben az éghajlat-politikai hozzájárulást a teljes 648 milliárd euróról 275 milliárd euróra (42,5%) módosították. Magyarország éghajlatváltozással kapcsolatos hozzájárulásának összege jóval meghaladja a 37 százalékos minimális célértéket, ugyanis megközelíti a 70 százalékot.

A klímaváltozás magyarországi regionális különbségeit tárgyalva Popp József kiemelte, hogy az évi középhőmérséklet átlaga a 2002–2011-es időszakról a 2012–2021 közötti időszakra közel 0,8 °C fokot emelkedett, az évi átlagos hőségnapok száma 28-ról 36-ra nőtt. A klímaváltozás prognosztizált értékei jelentős hőmérsékletemelkedéssel számolnak. 2002–2021 között az országos csapadékmennyiség mi-

nimálisan változott (évi 595-ről 586 mm-re), nagymértékű csökkenés két régióra volt jellemző, Északkelet-Alföldre (Záhony: –88 mm, Újfehértó: –63 mm), valamint Baranya és Tolna megye egyes térségeire (Tevel: –101 mm, Pécs: –90 mm). Míg az ország nyugati része akár enyhe csapadéknövekedésre is számíthat, addig a keleti fele Európa csapadéavesztéssel sújtott makrorégiójába esik.

Az előadást követő *vita* elején elhangzott, hogy az előadás nem volt optimista, ugyanakkor a realitásokat tükrözte. Kérdésként azt fogalmazták meg, hogy miként hathat a klímaváltozás hazánk agrárutputjára. Az előadó a válaszában az emelte ki, hogy ami a Homokhátságban bekövetkezett, vagyis a felsivatagosodás egyre nagyobb területen lesz jellemző. A nagy kérdés az, hogy beáldozunk-e ezer milliárdokat a vízgazdálkodásra, öntözésfejlesztésre, vagy felhagyunk ezeken a területeken a mezőgazdasági termeléssel.

Az előadást megalapozó tanulmányban szerepel, hogy a KAP nem tesz különbséget az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás és az éghajlatváltozás mérséklése között. Ezzel kapcsolatban a hozzászólók azt emelték ki, hogy a célok világosak, de a hozzá rendelt eszközök homályosak. Nagy az esélye annak, hogy néhány év múlva az elmondottak ugyanúgy aktuálisak lesznek, mint most, mert érdemi előrelépés nem fog történni. Amikor a KAP joganyaga elkészült, akkor még a Zöld megállapodás csírái sem léteztek. Így a legnagyobb probléma, hogy a két joganyag nincs szinkronban egymással. 2023–2024-ben néhány pontot becsempésztek a KAP-ba, de ez nem teremtette meg a kellő összhangot.

A területalapú támogatással kapcsolatban elhangzott: arról nincs szó, hogy a területalapú támogatást eltörlik, de arról igen, hogy csökkentik. Ez pedig hatással lehet a hazai mezőgazdasági termelésre, mert 1–1,5 millió hektáron megszűnhet a mezőgazdasági termelés. A most készülő

ENSZ tanulmányának – amelynek Popp József az egyik vezető szerzője – legfontosabb üzenete a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás, és ez sokkal fajsúlyosabb kérdés lesz a jövőben, mint a területalapú támogatás, vagy az, hogy hány hektáron folyik mezőgazdasági termék-előállítás.

A növényházak jövőjével kapcsolatos kérdésre válaszolva az előadó hangsúlyozta, hogy a kérdés nem csupán a növénytermesztés, hanem az állattenyésztés vonatkozásában is releváns. Már léteznek olyan épületek, amelyben hat emeleten folyik az állattenyésztés (például Kínában sertés-tenyésztésben), tehát a terjeszkedés nem horizontális, hanem vertikális, csökkentve a területleköltést. Ennek a technológiának a szerepe növekedni fog, különösen akkor, ha az energiarendszerben jelentős technológiai megújulás fog bekövetkezni.

A vitatülés második napirendi pontjában **Szűcs István**, a Debreceni Egyetem intézetigazgató egyetemi tanára „**A magyar élelmiszer-gazdaság új potenciális piacai, exportképességének növelési lehetőségei**” címmel adott elő. (Szerzőtársa dr. Fróna Dániel volt.) Az előadó fő célkitűzéseiként a vizsgált ágazatok költségviszonyainak, jövedelemtermelő képességének és hatékonyságának a 2023. évi tényadatok alapján történő egzakt értékelését, továbbá a 2024. évre legnagyobb valószínűséggel várható (prognosztizált) viszonyokra vonatkozó elemzést jelölte meg. A következő fontosabb megállapításokat tette:

- A magyar gazdaság versenyképességét világosan mutatja az a tény, hogy míg Magyarország lakosságszám szempontjából a 94. helyen áll, addig a 34. legnagyobb exportteljesítményt tudja felmutatni. Ezzel Magyarország harmadik éve tagja annak a 35 országot számláló „elit klubnak”, amely éves szinten 100 milliárd EUR-t meghaladó exportra képes. Az export világranglistán (2023) vetőmagtermelésben a 3., gabonatermelésben a

15., élőállat-tartásban a 17. helyen áll Magyarország.

- 2023-ban a hazai mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitelének értéke 13 403 millió EUR-t, behozatalának értéke 9 866 millió EUR-t tett ki, az agrár-külkereskedelem aktívuma 3 537 millió EUR volt. Az agrárexport aránya a teljes nemzetgazdasági exporton belül a vizsgált évben 9 százalék volt, míg az agrárimport részesedése 2023-ban 7 százalékot tett ki.
- A magyarországi agrárexport erősen koncentrált, értékének 76 százalékát 10 árucsoport adta 2023-ban. Az 5 legnagyobb értékű árucsoport – a gabonafélék, az állati takarmányok, a húsfélék, az ital, szesz, ecet, valamint az állati és növényi zsírok, olajok – részesedése, értékben kifejezve a teljes agrárexportból mintegy 50 százalék volt 2023-ban. A gabonafélék, az állati takarmányok és a húsfélék (TOP-3) értékben kifejezve, együttesen mintegy 35 százalékát adják a teljes agrárexportnak.
- A feldolgozatlan termékek részesedése 2019–2021 között 30 százalék fölé emelkedett, majd 2022-ben ez az érték 27 százalékra esett, 2023-ban pedig további csökkenés volt tapasztalható (26%), melynek oka a kukoricaexport jelentős visszaesése. Az elsődleges feldolgozottságú termékek aránya – a 2018. évet kivéve – évek óta 30 százalék, vagy a felett alakult, 2023-ban 33 százalékot ért el. A magas, másodlagos feldolgozottságú termékek részesedése 2013–2017 között 34–39 százalékot tett ki, 2018-ban 42 százalékra emelkedett, 2019–2022-ben pedig 37–39 százalékot ért el. Ez az arány 42 százalék felé bővült 2023-ban. A változás hátterében egyrészt a mezőgazdasági alapanyagok exportértékének csökkenése, másrészt a feldolgozott termékek exportjának növekedése áll.

- Az agrár-külkereskedelmi forgalom 84,0 százalékát az uniós országokkal bonyolította Magyarország 2023-ban. A régi tagállamok (EU14) részesedése 57,8 százalék, az új tagországoké (EU13) 42,2 százalék volt a teljes agrárexportból. Az EU-n kívüli európai országok részesedése a 2023. évi összes európai agrárexportból mindössze 11,7 százalék, így az EU27 aránya 88,3 százalék volt.
- Az 5 legnagyobb uniós agrárexportpiacunk: Németország (1 856 millió EUR), Olaszország (1 681 millió EUR), Románia (1 661 millió EUR), Ausztria (1 150 millió EUR) és Lengyelország (753 millió EUR) – együttes részesedése a teljes uniós (EU27) agrárexportból 63,1 százalék volt 2023-ban.
- Az 5 legnagyobb EU-n kívüli európai exportpiacunk: Egyesült Királyság (385 millió EUR), Szerbia (295 millió EUR), Oroszország (137 millió EUR), Ukrajna (126 millió EUR) és Svájc (121 millió EUR) – együttes részesedésük az unión kívüli európai kivitelünkben 71,4 százalék.
- 2023-ban az Ázsiába irányuló agrárexporton (421 008 ezer EUR) belül Japánba és Izraelbe irányult a legnagyobb mértékben az agrárkivitelünk 59 799 ezer EUR és 44 119 ezer EUR értékben. Ezt követte Szaúd-Arábia (34 488 ezer EUR), Irak (25 997 ezer EUR), Libanon (23 760 ezer EUR) és az Egyesült Arab Emírségek (23 107 ezer EUR). Feltűnően alacsony volt a Kínába irányuló agrárexport értéke, mely mindössze 19 592 ezer EUR volt, ami picivel kevesebb, mint pl. a ciprusi agrárexportunk (20 425 ezer EUR). Az összes ázsiai agrárexportunk nem éri el a Franciaországba irányuló kivitelünket.
- Az Afrikába irányuló agrárexportunk (67 529 ezer EUR) alig volt több, mint a Litvániába (58 392 ezer EUR) irányuló kivitelünk 2023-ban. Azon belül is a legjelentősebb célországoknak (TOP-5) sorrendben: Algéria (18 733 ezer EUR), Egyiptom (11 924 ezer EUR), Dél-Afrika (4 220 ezer EUR), Marokkó (9 036 ezer EUR) és Líbia (6 467 ezer EUR) bizonyultak.
- Az Amerikába irányuló agrárexportunk 135 996 ezer EUR értékben valósult meg 2023-ban, ami az oroszországi kivitel értékével (136 557 ezer EUR) közel megegyező nagyságrend. A három meghatározó ország (TOP-3), Egyesült Államok, Kanada és Brazília együttesen közel 80 százalékát lefedi a magyar agrárkivitelnek.
- Ausztrália és Óceánia részesedése a hazai agrárexportból nem számottevő, mindössze 26 970 ezer EUR volt 2023-ban, melyből Ausztrália 88,8 százalékkal részesedett (23 961 ezer EUR), míg Új-Zéland 8,3 százalékkal (2 245 ezer EUR). Ezen kívül még exportáltunk a térségbe agrár-élelmiszeripari termékeket Francia Polinéziába, az Északi-Mariana-szigetekre, Guamba és Új-Kaledóniába.
- A nemzeti exportstratégia jól kijelöli a potenciális exportpiacainkat és exportképességünk fejlesztésének irányát, kiegészítve a kormányzati beavatkozási pontokkal. Ezzel nagyrészt egyet is kell érteni, azonban ahogyan a hazai agrár-, élelmiszerexport elemző bemutatása mutatja, jóformán mindenhol jelen vagyunk (pl. még a Vatikánba is, és eldugott sokak által nem is ismert apró szigetországokba is szállítunk élelmiszert), vagyis nem az új országok keresésén van az elsődleges hangsúly, hanem azon, hogy ahol már stabilan ott vagyunk, ott hogyan tudnánk a kapacitásainkat növelni. Mindez sokkal könnyebben megy, ha támogató a gazdaságpolitika mindkét oldalon, és van egy jól működő intézményi háttér e mögött.
- A magyar agrár-élelmiszeripari vállalkozások számára a feltörekvő régiók/piacok tökéletes célországok, partnerek

a közös jóléti jövő egy ún. win-win típusú együttműködés megteremtésében. A Nemzetközi Valutaalap (IMF) szerint ezek a gazdaságok a következő években várhatóan közel kétszer olyan gyors ütemben fognak növekedni, mint a már fejlett világgazdaságok. Ezekben a régiókban a növekvő középosztály hatalmas fogyasztói piacot jelent, amely vágyik az olyan termékekre és szolgáltatásokra, amelyek kielégítik egyre csak gyarapodó törekvéseiket és igényeiket. Ugyanakkor a politikai instabilitás és a gazdasági volatilitás jelentős kockázatot jelenthet, emellett ezekben az országokban a szabályozási keretek összetettebbek és gyakori változásoknak vannak kitéve, ami megköveteli az exportáló vállalkozásoktól, hogy folyamatosan tájékozottak legyenek a gazdasági, politikai viszonyokat illetően.

- A hazai exportpolitika fókuszába elsősorban a Nyugat-Balkán, Törökország és a Független Államok Közösségének (FÁK) térsége, továbbá a V4 reláció (visegrádi négyek: Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia) országai kell, hogy kerüljenek azzal, hogy továbbra is támogatni kell a déli és keleti nyitást, elsősorban az Afrikába és a Távol-Keletre irányuló magyar exporttörekvéseket.

Előadása végén Szűcs István a következőkben összegezte gondolatait: a keleti és déli nyitás stratégiájának célja, hogy oldja a gazdaság egyoldalú függését a nyugat-európai piacoktól. A „nyitás” eddig érdemben sem volumenben, sem értékben nem befolyásolta az agrár-élelmiszeri exportunkat; a Kínába irányuló exportunk mennyiségben és értékben is nagyon alacsony, továbbá tévedés azt hinni, hogy az „Egy övezet, egy út” stratégia olyan kétoldalú együttműködés, ami volumenben is ún. „win-win” szituációt eredményez; hosszabb távon továbbra is az EU27 lesz a legfontosabb piaca a hazai agrár-élelmiszer-

ipari termékeknek; a magasabb hozzáadott értékkel bíró termékcsoportok exportját, illetve versenyképes termelési körülményeinek fejlesztését kellene kiemelten támogatni; az alacsony feldolgozottsági szintű tömegtermékek (pl. gabonafélék) esetében a logisztikai kapacitások, lehetőségek és költségek azok, melyek elsődlegesen befolyásolják a célszámot, míg a nagyobb hozzáadott értékű termékek esetében ennek kisebb a jelentősége; az élő állatok szállítása során (EU27) a maximális szállítási idő vágásra szánt állatok esetében 9 óra, egyéb állatok esetében 21 óra, meghatározza a potenciális exportpiacainkat; a HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség elviekben megfelelő szervezet stratégiai célkitűzéseink végrehajtására, amennyiben rendelkezni fog ehhez megfelelő mennyiségű forrással.

A prezentáció követő vitában először a „magyar brand” kérdésében bontakozott ki élénk eszmecsere. Az előadás során Szűcs István megemlítette, hogy véleménye szerint a magyar brand építésére nem szabad túl sok energiát és erőforrást pazarolni – ez nem lesz működőképes. Ugyanezt gondolja a különböző kiállításokon való részvételről is, ami mellett a „világ már elment”. Ezeknek meglehetősen alacsony a hatékonysága. A brandre vonatkozó véleménnyel azonban többen is vitába szálltak. Érvelésük szerint a brand a tömegtermékek esetében is létezik, azt jelenti, hogy több éven keresztül is azonos minőségi paraméterekkel rendelkező termékeket tudunk szállítani. Hosszú távú szerződéses kapcsolatok erre építhetők. Viszontválaszában az előadó azt emelte ki, hogy ő a „világbrandek” építésének szándékát kifogásolta, nem azt, amiről a vitapartnerek beszéltek.

Ugyancsak heves vita alakult ki a nyitott gazdasági modellel kapcsolatban. A hozzászólások megerősítették, hogy ebben kell gondolkodni, és minden lehetőséget meg kell ragadni a hazai termékek külföldi el-

helyezésére. Ugyanakkor ne várjunk csodát a keleti nyitás stratégiától.

A vámháború, ami egyre inkább jellemzi a nemzetközi kereskedelmet, nem lesz lényegi hatással a hazai agrárgazdaságra és agrárexportra. Ennek oka, hogy – mint az előadásból is kiderült – az amerikai és a kínai export jelentéktelen szerepet tölt be a magyar agrárkivitelen. Az uniós tagországokkal pedig vámmentes a kereskedelmünk, és a belső piacon bizonyosan nem lesz vámháború.

A vita során többen hangsúlyozták a magyar élelmiszer jó minőségét. Azt is megemlítették ugyanakkor, hogy ezt el is kell tudni hitetni a fejlett országok fogyasztóival.

Erre pedig a hazai jelölési, nyomonkövetési indikátorrendszer nem alkalmas, elsősorban a környezeti fenntarthatósági indikátorok vonatkozásában.

Végül a vita rámutatott arra, hogy a kis- és középvállalkozásokra (kkv) fókuszáló exportstratégia legnagyobb problémája, hogy hiába állítanak elő a kkv-k jó minőségű termékeket, nem tudnak olyan volumenben kiegyenlített jellemzőkkel rendelkező áru-alapot biztosítani, amelyekre kiegyensúlyozott külkereskedelmi kapcsolatokat lehet építeni. Azzal sem foglalkozik, miként lehet a meglévő sok kkv-t olyan hálózatba szervezni, hogy egységes termékplatformmal képesek legyenek megjelenni a nemzetközi piacokon.